

Kriminalomsorgens årsstatistikk 2004 - Anmerkninger

- i -

Forbehold og feilkilder

Noen mindre uoverensstemmelser mellom forskjellige statistikker kan forekomme. Enkelte tilsynelatende avvik skyldes liknende, men forskjellig terminologi. For eksempel er "nye varetekter" og "nyinnsettelse i varetekt" to forskjellige fenomener. Begrepet "nye varetekter" omfatter i tillegg til "nyinnsettelse" også de som sitter i fengsel fra før med annen innsattkategori. Dvs. en innsatt går direkte fra en annen innsattkategori (eks. dom, sikring, bot) til varetekt uten å bli løslatt.

En annen kilde for feiltolkning er begrepene "i fengsel- og utenfor fengsel". Begrepet antall innsatte "*i fengsel*" beskriver alle kategorier av innsatte som (med få unntak) faktisk opptar en fengselsplass. Begrepet "*utenfor fengsel*" omfatter nesten utelukkende de som soner utenfor fengsel etter fengselsloven §12 (behandlingsinstitusjon) eller §13 (sykehus). De som befinner seg utenfor fengslet for kortere perioder (for eksempel på permisjon eller ved kortvarig sykehusopphold inkluderes i begrepet "i fengsel" da fengselsplassen ikke er fristilt. Straffegjennomføringsloven som ble iverksatt 1. mars 2002 innført bl.a. en ny kategori innsatt etter lovens §16. Bestemmelsen gir den innsatte mulighet å sone siste delen av en ubetinget dom utenfor fengsel uten at vedkommende betraktes som løslatt. Fengselsplassen fristilles og domfelte betraktes ellers på lik linje med de som har et opphold utenfor fengsel.

Enkelte statistikker kan kun genereres for en brukervalgt dag i motsetning til en periode. Grunnet bl.a. det lave belegget i forbindelse med julen, er ikke beleggsstatistikken ved årsskiftet representativ. Derfor genereres ikke disse statistikker pr. 31.12, og 30.09 er valgt som alternativ dato.

I noen tilfeller genereres statistikkene med desimalavrundinger, særlig når det er et gjennomsnitt som skal vises. Ved videre bearbeiding av slike rapporter kan sluttsummene variere med andre statistikker. I enkelte tabeller vises en andel som prosent av en helhet, men i de tilfellene hvor andelene er små er prosentandelen skjult.

I tillegg finnes noe små uoverensstemmelser som er faktiske feil av kjente og ukjente årsaker! Der hvor avvikene er minimale og det er rimelig sikkert at de reelle tall ligger et sted mellom to tall publiseres statistikkene uten ytterligere kommentarer.

Fengselsstatistikk - utdrag

Generelt - fengselsdøgn

Fengslenes produktivitet måles primært ved "fengselsdøgn", dvs. antall døgn tilbragt i fengsel av soningsinnsatte, varetektsinnsatte og diverse andre innsatte. Produksjonen har økt fra 1 040 405 i 2003 til 1 089 738 i 2004, dvs. 4,7%

Det måles også fengselsdøgn utenfor fengsel. Denne kategorien innsatte er primært de som soner i behandlingsinstitusjon etter straffegjennomføringslovens §12 eller på sykehus etter §13. Felles for alle i denne gruppen er at soningstiden løper fordi behandlingsperioden anses å være en del av den ubetingede fengselsstraffen.

§ 12 overføring til behandlingsinstitusjoner

Antall overføringer til §12 soning i behandlingsinstitusjon gått ned i 2004. Dette skyldes omgjøring av kriminalomsorgens hybelhus til overgangsboliger. En overgangsbolig er et fengsel og innsattes tid tilbragt i overgangsbolig er faktisk "fengselsdøgn". Mange av de som overføres iht. §12 har behov for behandling for rus problemer, men omgjøring av hybelhusene til overgangsboliger betyr ikke nødvendigvis at rusbelastede innsatte har fått et dårligere tilbud. Frem til 1. august 2003 ble hybelhusene, med til sammen 54 plasser brukt blant annet til §12 soning og i 2002 ble 94% av disse plassene brukt til dette formålet. Fra august ble hybelhusene omgjort til overgangsboliger slik at denne muligheten for §12 soning falt bort. Innsatte som ble overført i henhold til §12 til hybelhusene hadde, i hovedsak behov for sosial trening. En del av de som ble innvilget §12 soning på hybelhus hadde mindre rusproblemer, men eventuelle behandlingsopplegg foregikk utenfor hybelhusene. De som overføres til overgangsboliger i dag har tilnærmet samme behov som de som ble overført til hybelhusene. En del av de innsatte med behov for rusbehandling ble og blir fortsatt overført til egnede institusjoner etter §12.

I 2002 som er det siste hele året med bruken av hybelhusene til §12, ble det tilbrakt 35 397 døgn på §12 soning totalt. Av disse var 15 836 døgn på kriminalomsorgens hybelhus. Dvs 19561 soningsdøgn ble tilbrakt i behandlingsinstitusjoner utenfor etaten. I 2004 var antall døgn på §12 soning 28 537, dvs. en reell økning på 46% for behandling etter §12 på institusjoner utenfor kriminalomsorgen..

Antall overføringer til §12 i 2002 var 252 hvorav ca 100 var til kriminalomsorgens hybelhus, dvs. 152 gikk til behandlingsinstitusjoner. I 2004 var antall overføringer til iht. §12 204. (I 2001 ble 150 overført iht. § 12 til institusjoner utenfor kriminalomsorgen) Det har derfor vært en reell økning i antall overføringer og antall døgn på behandlingsinstitusjoner.

Kapasitet og belegg

To av de største utfordringer i dag er nedbygging av soningskøen og målet om å skaffe varetektsplasser innen 24 timer fra avsagt kjennelse. Den såkalte 24

timers regelen tar prioritet og gjør nedbygging av soningskøen vanskelig. Utfordringene mht. høy kapasitetsutnyttelser varierer fra fengsel til fengsel. De store fengslene som fortrinnsvis tar imot langtidssonere har det generelt lettere å opprettholde et høyt belegg. Fengsler som tar imot kortere dommer har ofte vanskeligheter med å fylle en plass umiddelbart etter en løslatelse. Andre forhold som kan påvirke beleggssprosenten er domfelte som ikke møtte til soning til avtalt tid. Plassen vil da stå tom i påvente av at vedkommende pågripes av politiet eller en annen nyinnsatt kan fylle plassen. Ca. 1700 som var innkalt til soning i 2004 ikke møtt som avtalt.

Ordinær kapasitet (sonings- og varetektsplasser) pr. 01.01 2004 var 3 074 plasser mot 2 977 i 2003.

Ordinær kapasitet er definert som normalkapasiteten, dvs. de plassene som fengslet normalt disponere til bruk for vanlig opphold i anstalten. Plasser som for eksempel sykesenger og refselsceller regnes ikke som en del av ordinær kapasitet.) Hvis det opprettes nye, permanente fengselsplasser eller hvis plasser nedlegges permanent vil den ordinær kapasiteten endres. Den ordinær kapasiteten beregnes pr. 01.01 hvert år. Det regnes ikke ut noe gjennomsnitt for ordinær kapasitet.

I løpet av 2004 økte ordinær kapasitet med til sammen 80 plasser.

Aktuell kapasitet i 2004 var 3 081 mot 2 988 i 2003

Aktuell kapasitet (AK) tilsvarer tilgjengelig driftskapasitet. Dvs. ordinær kapasitet minus plassene midlertidig tatt ut av drift grunnet vedlikehold, manglende bemanning og manglende tilgang til innsatte e.l. AK vises som et gjennomsnitt for hele året. Årsaken til at AK oversiger OK skyldes åpning av nye plasser i løpet av året.

Beleggsprosenten for alle fengsler samlet i 2004: 96,6%

Beleggsprosent er en funksjon av aktuell kapasitet og antall innsattdøgn i fengsel -fengselsdøgn. I kortere perioder kan den aktuelle kapasiteten økes ved at ekstra senger tas i bruk i eksisterende celler –”dublering”,- eller at det midlertidig tas i bruk rom som normalt brukes til annet formål.

Nyinnsettelse

I 2004 var det 11 019 nyinnsettelse, omtrent det samme som i 2003 med 11 090. Det at nyinnsettelse har holdt seg stabile, mens fengselsdøgn har økt viser at gjennomsnittsoppholdstid i fengsel har økt.

Sittetid

Beregnet sittetid for løslatelse fra dom var 95 dager i gjennomsnitt mot 83 dager i 2000.

41% av domsinnsatte satt under 1 måned, 74% under 3 måneder og 94% under 1 år. Fem personer ble løslatt etter 10 opphold i fengsel.

Fangetall og belegg

Belegg i og utenfor fengsel var i gjennomsnitt 2 977, en økning på 0,8 % fra 2003.

Totalt antall innsatte i løpet av året var 13 616.

Nyinnsettelse pr. 100 000 innbyggere 15 år og eldre - ?

Gjennomsnitt antall innsatte pr. 100 000 innbyggere 15 år eller eldre: -?

Soningskøen (straffegjennomføringsrestansen)

Fra St.prp. nr. 1 (2004-2005) 4.1.4 *Straffereaksjon skal iverksettes hurtig*

Alle typer straffereaksjoner skal være påbegynt innen to måneder etter at kriminalomsorgen har mottatt den rettskraftige dommen, med mindre det er gitt utsettelse fra politiet

- Pr. 31.12.2003 var det 2 597 ubetingede dommer i soningskøen og pr. 31.12.2004 var tallet 2 176, en nedgang på 16%. Antall fengselsdøgn i køen 31.12.2003 var 197 451 og 31.12.2004 var tallet 147 219, en nedgang på 25%
- Det var en økning i både dommer og fengselsdøgn i køen løpet av siste kvartal 2004. Hovedårsaken til denne økningen skyldes sannsynligvis den økte overføringstempo av dommer til kriminalomsorgen. Ubetingede dommer mottatt i 3. kvartal var 1 743 og 2298 i 4. kvartal, en økning på 32%. Andre faktorer som bidra til å øke soningskøen er bl. a. at gjennomsnittets domslengde øker og at domsinnsatte løslattes ikke automatisk ved 2/3 tid som tidligere.

Oversikt over køen

- Domslengden på de i køen: 68% av dommene var under 3 mdr. og 86% var under 6 mdr. 9% var mellom 6 mdr og 1 år og 5% var over 1 år. Gjennomsnittsdoms lengde var 68 dager
- Av alle innkalt til soning i løpet av 2004 ble 15,4% av dommene påbegynt innen to måneder.

Av de som sto i køen pr. 31.12.2004 var

- 23% innkalt innen tre måneder.
- 20% innkalt mellom 3 – 6 måneder
- 13% innkalt etter 6 måneder.
- 45% var ikke innkalt.

Hittil har det vært begrenset muligheter til å fremstille soningskøen på en tilfredsstillende måte. Man har bare tatt "øyeblikksbilder" flere ganger i året. Det er nylig utviklet nye it-baserte rapporter som bl.a. kan vise antall mottatte saker og tilhørende forventet fengselsdøgn samt kø størrelsen i gjennomsnitt over en periode. Disse rapporter er fortsatt under kvalitetssikring, men vil kunne brukes fra og med første kvartal i år (+14 dagers etterslep for å fange opp sen rapportering og kvalitetskontroll.)

Fremsutt løslatelser

Rapporteringen viser at det ble innvilget totalt 4.566 fremskutte løslatelser i løpet av året. Av disse var 2.701 på dommer inntil 90 dager og 1.835 på dommer 90 dager eller mer.

Totalt ble innsparer døgn 23.578 noe som tilsvarer 64 fengselsplasser.

Dublering

Det ble i 2004 dubleret med til sammen 14 104 fengselsdøgn. Dette tilsvarer et fengsel med ca 39 plasser 100% belagt. Dublering påvirker verken ordinær eller aktuell kapasitet, men betraktes som "overbelegg". Dermed kan dublering føre til over 100% belegg.

Varetekt

Varetektsinnsatte utgjorde 29% av alle innsettelse i fengsel og 21% av alle fengselsdøgn

Nyinnsettelser

Det var 3163 nyinnsettelser i varetekt i 2004, 10% mindre enn i 2003. Nye varetekter totalt var 3198 som også er ca. 10% mindre. (Nye varetekter totalt er nyinnsettelser i varetekt + overgang fra andre innsattkategorier til varetekt) Total fengselsdøgn i varetekt var 226773 en nedgang på ca. 1% fra 2003

Hurtig iverksettelse

24 timers regel

Fra st.prp. nr. 1 (2004-2005) Varetektsinnsatte skal overføres direkte fra politiarrest til ordinær fengselscelle etter at det foreligger fengslingskjennelse og senest innen 24 timer etter at det foreligger en slik kjennelse.

I løpet av 2004 var det registrert 406 brudd på regelen med totalt 745 døgn.

Dvs. av 3163 nyinnsettelser ble kravet oppfylt i 87% av tilfellene.

Årsaken til disse bruddene skyldtes delvis fengslens manglende kapasitet og delvis politiets manglende kjørekapasitet. Andre årsaker oppgitt er kortvarig rømninger og et sykehus innleggelse etter kjennelsen, men før overføring til fengsel

Sittetid

Tiden tilbrakt i varetekt var i gjennomsnitt 65 dager i 2004 mot 64 i 2003 og 57 i 2002.

Av alle avsluttede varetekter varte

- 25% under 15 dager
- 48% under 30 dager (50% i 2003)
- 80% under 90 dager. (84% i 2003)
- 93% under 6 måneder. (93% i 2003)
- 73 stk over ett år hvorav
- 7 stk over 2 år.

Restriksjoner

39% av alle nye varetektsinnsatte var ilagt en eller flere restriksjoner ved innsettelsestidspunktet. (Dvs. forbud og/eller kontroll) I 2003 var tallet 37%

- 428 personer var ved innsettelsestidspunkt ilagt fullstendig isolasjon
- 70 personer var ved innsettelsestidspunkt ilagt delvis isolasjon

Av alle avsluttede varetekter med restriksjoner:

- 44% varte restriksjonene 14 dager eller mindre
- 80% varte restriksjonene under 3 mnd.

Alle innsatte

Statsborgerskap

Av alle nyinnsettelse i 2004 var ca. 12% ikke norske statsborgere.

- 5,7% var andre europeere
- 2,3 var fra Asia
- 2,5% fra Afrika

De land med fleste innsatte i Norge var: Irak med 92, Litauen med 87, Polen med 82; Sverige med 81 og Somalia med 77.

Alders- og kjønnsfordeling

Av alle nyinnsettelse i 2004 var 760(7%) kvinner

- 881 menn og 46 kvinner var under 21 år
- 1934 menn og 109 kvinner var mellom 21 og 24 år
- 214 menn og 8 kvinner var over 60 år.

Lovbruddskategorier

Av 2367 domsinnsatte (inkl. sikring, forvaring og foregrepet soning) den 30.09-2004 var:-

- 627 (28%) dømt for drap, vold, ran, voldtekt, trusler og legemsbeskadigelse
- 120 (5%) for sedelighet og incest
- 717 (30%) narkotika relaterte forhold

(Når en dom omfatter flere straffbare forhold, er det lovbruddet som har den høyeste strafferammen som er grunnlaget for registreringen.

Rømning

Fortsatt er tallene meget lave og vi har få rømninger og unnvikelser. Samtidig er også svikttallene i forbindelse med fremstillinger, permisjoner og frigang svært lave. Totalt sett viser dette at det fortsatt gjennomføres gode sikkerhetsvurderinger rundt innsatte. Enkelte sviktkategorier har riktignok økt, men økningen er svært liten i antall tilfeller.

Økt press på soningsplasser og prioritering av plass til innsatte med alvorlige saker medfører økt press på både tilsatte og innsatte. Generelt kan det derfor konstateres at dette heller ikke i 2004 har gitt negative utslag i forhold til rømninger, unnvikelser og uteblivelser, noe som tyder på at et skjerpet fokus mot dette er opprettholdt.

Løslatelse – Domssonning

Etter gjeldende regler må dommer inntil 73 dager sones til endt tid. Personer dømt til 74 dager eller mer kan etter vurdering, løslates på prøve. (Se straffegjennomføringsloven § 42 og Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff 3.45.2)

Av alle løslatte med dommer 74 dager eller mer ble:

- 78% løslatt på prøve ved 2/3 tid eller før.
- 8% sonet til endt tid.
- Alle (62 stk, 2%) med dommer over 6 år ble løslatt på prøve.

Frimsorgsstatistikk 2004 - Sammendrag og kommentar

Generelt

Lov av 18. mai 2001 nr.21 om gjennomføring av straff (straffegjennomføringsloven) trådte i kraft 1. mars 2003. En viktig konsekvens av den nye loven er at samfunnstjeneste som selvstendig straffereaksjon skulle fases ut samtidig som samfunnsstraff ble innført. Dette har ført til at begge reaksjonsformene har eksistert parallelt i 2002 og 2003 og til dels i 2004. Det har vært noen få nye samfunnstjenesteoppdrag i 2004. Samfunnsstraffen anvendes nå hvor betinget dom med tilsyn tidligere ville blitt brukt. Domstolene kan fortsatt fastsette promilleprogram som særvilkår ved betinget dom. Samfunnsstraffen er nærmere omtalt i straffegjennomføringsloven med forskrifter.

Personundersøkelser

Fra 2001 til 2002 var det en nedgang i rekvirerte personundersøkelser med 26%. Denne reduksjonen skyldes sannsynligvis innføring av straffegjennomføringsloven. Etter den nye loven er det ikke påkrevet at det innhentes en personundersøkelse i forbindelse med samfunnsstraffen som det var med samfunnstjeneste. Det har vært en mindre økning i både 2003 og 2004.

Gjennomføring av straff og prøveløslatelser

Antall nye oppdrag har økt kontinuerlig i de siste årene med unntak av året 2002 hvor det var en nedgang på 16%. Dette skyldes sannsynligvis usikkerhet og en avventende holding fra påtalemyndigheten og domstolene i forbindelse med innføring av straffegjennomføringsloven. Fra 2002 til 2003 økte antall nye oppdrag med 10% og fra 2003 til 2004 med 24%.

Det totale antall oppdrag under avvikling i løpet av 2004 var 5493 mot 4781 i 2003 og 5030 i 2002.

I 2004 hadde frimsorgen til enhver tid 1922 aktive saker mot 1719 i 2003 og 2062 i 2002.

Samfunnsstraff

I 2004 ble det iverksatt 2094 dommer på samfunnsstraff mot 1352 i 2003 og 379 i 2002. Av alle avsluttede samfunnsstraff i 2004 ble 87% fullført og 70% fullført uten brudd.

Personopplysning

Av nye oppdrag i 2004:

- gjaldt 10% kvinner.
- var 5% under 18 år, 14% 18 – 20 og 18% mellom 21 og 24 år.
- 86,8% var norske statsborgere (mot 97,6 i 2003)

Resultatmåling

Iverksettelsestid *St.prp. nr 1 (200-200)*

Straffereaksjon skal iverksettes hurtig

Alle typer straffereaksjoner skal være påbegynt innen to måneder etter at kriminalomsorgen har mottatt den rettskraftige dommen, med mindre det er gitt utsettelse fra politiet

I 2004 var 84% av alle nye oppdrag iverksatt innen tomånedersfristen. (93% var iverksatt innen 3 måneder.)

Årsaken til at 2 mndrs. regelen overskrides kan ikke alltid tillegges kriminalomsorgen, som for eksempel soningsunndragelser og domfeltes manglende vilje til samarbeid. I slike saker kan politiet anmodes om pågripelse av domfelte og fremstilling på kriminalomsorgens lokaler.

Fullførings- og bruddfrekvensen.

Av alle utgåtte oppdrag i 2004:

- gikk 87% (85% i 2003) ut etter endt tid. Dvs. reaksjonen ble fullført.
- ble 70% fullført uten kjente brudd. (61% i 2003)

Promilleprogram

I løpet av 2004 ble det til sammen iverksatt 421 dommer på promilleprogram i alle landets fylker mot 331 i 2003.-

Det ble rekvirert 687 personundersøkelser i forbindelse med promilleprogram i 2004 mot 601 i 2003.

Antall fullførte personundersøkelser i 2004 var 518 (447 i 2003), hvorav 86% konkluderte med egnethet.

I løpet av 2004 ble det avsluttet 364 dommer med promilleprogram hvorav 303 uten brudd og 10 med brudd. 51 (14%) ble avbrutt.